

Obsah

1. Člověk jako jedinec	17
1. 1. Člověk jako osobnost (psychologie osobnosti)	17
1. 1. 1. Determinanty lidské psychiky	18
1. 1. 2. Vývoj lidského života a psychický vývoj jedince	19
Etapy vývoje osobnosti	20
Prenatální období (cca 9 kalendářních měsíců)	20
Kojenecké období (od narození do 1 roku)	20
Batolecí období (zhruba od 1 roku do 3 let)	21
Předškolní věk (od 3 let do 6 let)	21
Mladší školní věk (od 6 let do 11 let)	21
Starší školní věk – pubescence (od 11 let do 15 let)	22
Adolescence (zhruba od 15 let do 18 až 23 let)	22
Dospělost (zhruba od 18 či 22 do 60 až 65 let)	23
Stáří (od 60 až 65 let)	24
1. 1. 3. Poruchy vývoje osobnosti	24
1. 1. 4. Vybraná pojetí vývoje osobnosti	25
1. 1. 5. Učení	27
4 rady, jak se učit efektivně a aby to nebolelo	29
1. 1. 6. Stres, frustrace a deprivace	30
Stres	30
Odstranění stresorů	31
Změna reakce na stresory	31
Vytvoření větší odolnosti (zvyšování frustrační tolerance)	31
Frustrace	32
Deprivace	33
1. 1. 7. Duševní poruchy	34
1. 2. Psychické jevy	34
1. 2. 1. Psychické procesy	35
Vnímání, představy a fantazie	35
Myšlení a řeč	36
Paměťové procesy	37
Motivace (potřeby, zájmy, ideály a hodnoty)	38
1. 2. 2. Psychické stavy	39
Pozornost	39
Emoce, city a volní jednání	40

1. 2. 3. Psychické vlastnosti (struktura osobnosti)	41
Schopnosti	41
Temperament, charakter a povahové rysy	42
1. 3. Psychologie	45
1. 3. 1. Vývoj	45
1. 3. 2. Aplikační oblasti a psychologické disciplíny	45
1. 3. 3. Psychologické teorie a směry	46
Behaviorismus	46
Psychoanalýza	46
Humanistická psychologie	48
Gestaltismus	48
Kognitivní psychologie	48
Transpersonální psychologie	48
1. 3. 4. Metody výzkumu v psychologii	48
2. Člověk a společnost	50
2. 1. Sociologie	50
2. 1. 1. Definice a funkce sociologie	50
2. 1. 2. Vývojové fáze sociologie	51
Období velkých teorií (19. stol. až počátek 20. stol.)	51
Období velkých výzkumů (meziválečné období, 20. stol.)	52
Období velkého hledání (období po 2. sv. válce, 20. stol.)	52
Hlavní paradigmaty sociologie	53
Česká sociologie	54
2. 1. 3. Metody a techniky sociologického výzkumu	54
2. 2. Člověk ve společnosti	56
2. 2. 1. Socializace	56
2. 2. 2. Sociální nerovnost	57
Vymezení sociální nerovnosti	57
Moc, autorita a legitimizace nerovnosti	58
2. 2. 3. Sociální status a mobilita	59
Sociální status	59
Sociální mobilita	59

2. 2. 4. Migrace	60
Hlavní příčiny současné migrační vlny	60
2. 2. 5. Struktura společnosti	61
Pojetí sociální struktury	61
Teorie tříd	62
Alternativní pojetí sociální struktury	62
Modely společnosti	63
2. 2. 6. Společenský vývoj	63
Sociální dynamika	63
Tradiční vs. moderní společnost	64
2. 3. Sociální útvary	64
2. 3. 1. Seskupení a skupiny	64
Definice a příklady skupin a seskupení	64
Fungování a druhy sociálních skupin	66
2. 3. 2. Rodina	67
Definice, funkce a druhy rodiny	67
Problémy současné rodiny	68
Stárnutí populace	69
2. 3. 3. Sociální role	69
2. 4. Sociální vztahy	70
2. 4. 1. Formální a neformální vztahy	70
2. 4. 2. Konflikty	70
Definice a příčiny konfliktu	70
Zvládání konfliktu	71
2. 4. 3. Soutěž a spolupráce	71
2. 4. 4. Sociální komunikace	72
Vymezení sociální komunikace	72
Druhy komunikace	72
2. 4. 5. Sociální kontrola	74
2. 5. Kultura a civilizace	74
2. 5. 1. Kultura	74
Definice a pojetí kultury	74
Hlavní funkce kultury	75
Různost a druhy kultur	75

2. 5. 2. Víra a náboženství	76
Pojem a význam víry v životě	76
Náboženství a ateismus	76
Hlavní světová náboženství	77
2. 5. 3. Masová komunikace a kultura	78
2. 6. Základní problémy života společnosti	80
2. 6. 1. Sociální deviace a patologie. Vymezení sociální deviace a patologie	80
Základní druhy sociální patologie	80
2. 6. 2. Sekty a nová náboženská hnutí	82
2. 6. 3. Problematika intolerance a fanatismu	82
3. Občan a demokracie	84
3. 1. Politologie	84
3. 1. 1. Předmět, metody a postavení v systému věd	84
3. 1. 2. Vývoj politického myšlení	85
3. 1. 3. České politické myšlení	86
3. 1. 4. Moderní politické myšlení ve světě	86
3. 2. Stát	87
3. 2. 1. Pojem a znaky státu	87
3. 2. 2. Vznik a vývoj státu	88
3. 2. 3. Funkce státu	88
3. 2. 4. Státní občanství	89
3. 2. 5. Právní stát	90
3. 2. 6. Formy státu	90
3. 2. 7. České státní symboly	91

3. 3. Právní základy státu	92
3. 3. 1. Ústava a ústavní principy	92
Vymezení, druhy a funkce ústavy	92
Dělba moci a princip brzd a rovnováh	93
3. 3. 2. Ústava ČR	94
Český ústavní vývoj	94
Současná Ústava ČR	95
3. 3. 3. Lidská práva	95
Pojetí lidských práv a svobod	95
Historické dokumenty k ochraně lidských práv	96
Poválečné koncepce ochrany lidských práv	96
Listina základních práv a svobod	97
Domáhání se ochrany lidských práv a svobod	98
3. 4. Principy dělby státní moci, orgány státní moci a jejich struktura	99
3. 4. 1. Dělba moci v politickém systému ČR	99
3. 4. 2. Hlavní subjekty státní moci v ČR (státní orgány)	100
Zákonodárná moc (legislativa)	100
Výkonná moc (exekutiva)	101
Soudní moc (jurisdikce)	103
3. 5. Demokracie	103
3. 5. 1. Pojem a znaky demokracie	103
Vymezení a historický vývoj demokracie	103
Znaky demokracie	104
3. 5. 2. Druhy demokracie	104
3. 5. 3. Přednosti a nedostatky demokracie	105
3. 5. 4. Ohrožení demokracie	106
3. 6. Politika a politické subjekty	107
3. 6. 1. Pojmy politika, politický režim a systém	107
Politika a její trojdimenzionální pojetí	107
Politický systém a režim	108
3. 6. 2. Politická participace a politická kultura	109
Politická kultura a veřejné mínění	109
Politická participace	109

3. 6. 3. Politický pluralismus	110
3. 6. 4. Politické strany	110
Pojem a funkce politických stran	110
Druhy politických stran	111
Koalice politických stran	112
Systémy politických stran	113
3. 6. 5. Politické doktríny a ideologie	113
Pojem a funkce ideologie	113
Liberalismus	114
Konzervatismus	114
Socialismus	115
Komunismus	116
Rasismus	117
Nacionalismus	118
Fašismus, nacismus	119
Anarchismus	119
Feminismus	120
Environmentalismus	121
3. 7. Participace občanů na politickém životě	121
3. 7. 1. Formy přímé demokracie	121
3. 7. 2. Pojem a funkce voleb v demokratických státech	122
3. 7. 3. Volební systémy	123
3. 7. 4. Volby v ČR	124
Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR	125
Volby do Senátu Parlamentu ČR	125
Volby do Evropského parlamentu (EP)	125
Volby do zastupitelstev krajů	126
Volby do zastupitelstev obcí	126
Volby prezidenta republiky	126
3. 7. 5. Občanská společnost	126
Pojem a funkce občanské společnosti	126
Postavení a funkce společenských organizací	127
Přehled společenských organizací	128
3. 8. Státní správa a samospráva	129
3. 8. 1. Vymezení a funkce státní správy a samosprávy	130
3. 8. 2. Orgány státní správy a samosprávy	131
Orgány státní správy	131
Obce	131

Kraje	133
Podíl občanů na správě obce	135

4. Občan a právo	136
Právo a jeho členění	136
Právní věda	138
4. 1. Právní řád	139
4. 1. 1. Prameny práva	139
Platnost a účinnost zákona	141
4. 1. 2. Právo objektivní a právo subjektivní	141
4. 1. 3. Právo soukromé a právo veřejné	141
4. 1. 4. Právní odpovědi	142
4. 1. 5. Právo hmotné a právo procesní	142
4. 2. Soudní ochrana	142
4. 2. 1. Organizace soudnictví	143
4. 2. 2. Základní zásady organizace soudnictví	144
4. 3. Právní vztahy (poměry)	145
4. 3. 1. Právní skutečnosti	145
4. 3. 2. Fyzické osoby – člověk	145
4. 3. 3. Právní osoby	146
4. 4. Obecné občanské právo	146
4. 4. 1. Věcná práva	147
Vlastnické právo	147
Obsah vlastnického práva	148
Držba	149
Věcná práva k věci cizí	149
4. 4. 2. Práva závazková	150
4. 4. 3. Dědické právo	151
4. 4. 4. Rodinné právo	152

4. 4. 5. Civilní právo procesní	152
Prameny civilního práva procesního	152
Civilní proces a jeho druhy	153
Pojmové prvky civilního procesu	154
Zahájení řízení	154
Další průběh řízení na prvním stupni	154
4. 5. Rodinné právo	155
4. 5. 1. Manželství	156
Vznik manželství	156
Zánik manželství	157
4. 5. 2. Vztahy mezi rodiči a dětmi	157
Rodičovská odpovědnost	157
Vyživovací povinnost	158
4. 5. 3. Náhradní rodinná péče	158
Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče a poručenství	158
Pěstounská péče	159
Osvojení	159
4. 6. Pracovní právo	160
4. 6. 1. Zaměstnanec, zaměstnavatel, pracovněprávní vztahy	160
4. 6. 2. Založení pracovního poměru	161
4. 6. 3. Ukončení pracovního poměru	163
Dohoda o rozvázání pracovního poměru	163
Výpověď	164
Okamžité zrušení pracovního poměru	164
Zrušení pracovního poměru ve zkušební době	164
Ukončení pracovního poměru sjednaného na dobu určitou	165
4. 6. 4. Práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů	165
4. 7. Trestní právo	166
4. 7. 1. Trestný čin	166
4. 7. 2. Pachatel	166
4. 7. 3 . Tresty	167

4. 7. 4. Trestní řízení	168
Subjekty trestního řízení	168
Průběh trestního řízení	168
4. 8. Správní řízení	169
4. 8. 1. Správní řízení dle správního řádu	169
4. 8. 2. Přestupek	172
Sankce za přestupek	174
Napomenutí	174
Pokuta	174
Zákaz činnosti	174
Propadnutí věci nebo náhradní hodnoty	174
Zveřejnění rozhodnutí o přestupku	175
Řízení o přestupku	175
5. Občan a hospodářství	176
5. 1. Ekonomie a její význam pro člověka	176
5. 1. 1. Definice a vymezení ekonomie	176
5. 1. 2. Dějiny ekonomie	176
5. 1. 3. Praktický význam ekonomie	177
5. 1. 4. Hlavní ekonomické pojmy a otázky	178
5. 2. Tržní mechanismus	179
5. 2. 1. Fungování trhu a tržní subjekty	179
5. 2. 2. Poptávka a nabídka na trhu	179
5. 2. 3. Selhání trhu	181
5. 3. Podnikání	181
5. 3. 1. Vymezení a smysl podnikání	181
5. 3. 2. Srovnání zaměstnání a podnikání	182
5. 3. 3. Druhy podnikání	183
Živnosti	184
Obchodní společnosti	185
Dělení obchodních korporací	186

5. 4. Peníze a cenné papíry	188
5. 4. 1. Vývoj, druhy a funkce peněz	188
5. 4. 2. Cenné papíry	188
Druhy cenných papírů	188
Burzy	189
5. 4. 3. Inflace	190
5. 4. 4. Bankovní soustava	191
Centrální banka	191
Komerční banky	191
5. 4. 5. Pojištění	192
5. 4. 6. Hospodaření jedince a domácnosti	193
Rozpočet domácnosti	193
Financování potřeb	193
Spoření a investice	193
Formy placení a platební doklady	194
5. 5. Národní hospodářství a úloha státu v tržní ekonomice	194
5. 5. 1. Makroekonomické ukazatele a jejich vliv na životní úroveň občanů	194
5. 5. 2. Zásahy státu do tržní ekonomiky	195
5. 5. 3. Státní rozpočet	196
Struktura státního rozpočtu	196
Daně	197
Transfery (dávky)	198
5. 6. Člověk ve sféře práce	200
5. 6. 1. Práce a pracovní síla	200
5. 6. 2. Předpoklady pro výkon povolání	200
5. 6. 3. Odměňování za práci	201
5. 6. 4. Nezaměstnanost	202
5. 6. 5. Politika zaměstnanosti	202

6. Občan, Evropa, mezinárodní společenství a svět	204
6. 1. Mezinárodní vztahy	204
6. 2. Evropská integrace	205
6. 2. 1. Důvody a výhody ekonomické integrace	205
6. 2. 2. Podstata a průběh evropské integrace	205
Historické pokusy o integraci Evropy	205
Vznik a vývoj Evropských společenství (ES)	206
Utvoření Evropské unie a její vývoj	207
Přístupy k evropské integraci (integrační paradigmatata)	208
6. 2. 3. Evropská unie – význam, cíle a struktura	209
Orgány EU	209
Legislativní proces v EU	211
6. 2. 4. Dopad integrace na život občanů	212
Politiky EU a jejich dopad na každodenní život občanů	212
6. 2. 5. Česká republika jako člen EU	213
Proces přistoupení ČR k EU	213
Zastoupení ČR v orgánech EU	213
Dopady členství v EU na život občanů ČR	214
6. 3. Význam mezinárodních organizací	214
6. 3. 1. Mezinárodní dohody a organizace	214
6. 3. 2. Hlavní mezinárodní organizace a jejich funkce	215
Organizace spojených národů (OSN, United Nations, UN)	215
Rodina organizací OSN	217
Role OSN při řešení mezinárodních konfliktů	218
Organizace severoatlantické smlouvy (North Atlantic Treaty Organisation, NATO)	220
Další mezinárodní organizace	222
6. 3. 3. Zapojení ČR a EU do mezinárodních organizací	223
Motivace zapojení ČR a EU do mezinárodních organizací	223
Členství ČR v mezinárodních organizacích	224
6. 4. Postavení ČR ve světové politice a hospodářství	225
6. 5. Planetární problémy	226
6. 5. 1. Lokální, regionální a globální procesy	226
6. 5. 2. Globalizace	227

Charakteristika, příčiny a projevy globalizace	227
Dopady globalizace na demokratický stát	227
Dopady globalizace na život občanů ČR	228
Kritika globalizace	228
6. 5. 3. Přehled globálních problémů	229
6. 5. 4. Trvale udržitelný rozvoj	231
Význam a zásady trvale udržitelného rozvoje	231
Realizace zásad trvale udržitelného rozvoje v praktickém životě	232
7. Člověk v reflexi filozofie a vědy	234
7. 1. Pojem filozofie	234
7. 2. Filozofie a mýtus	236
7. 3. Filozofie a náboženství	237
7. 4. Věda a filozofie	238
7. 4. 1. Pojem vědy	238
7. 4. 2. Klasifikace vědy, redukovatost a abstraktnost vědy, vztah filozofie a vědy	239
7. 5. Vznik filozofie	242
7. 6. Filozofické disciplíny	243
7. 7. Základní filozofická paradigmatata	244
7. 7. 1. Přehled základních paradigmat	244
7. 7. 2. Současné postmoderní myšlení	245
7. 8. Povaha skutečnosti – Ontologie	246
7. 9. Filozofické problémy poznání – Epistemologie	250
7. 9. 1. Možné přístupy k problematice poznání	250
7. 9. 2. Pravda a poznání	254
7. 10. Příroda a svět	256

7. 11. Člověk jako přírodní a kulturní bytost	258
7. 11. 1. Člověk jako filozofický problém	258
7. 11. 2. Filozofické pojetí dějin	260
7. 12. Etika a její předmět	261
7. 12. 1. Základní pojmy etiky	261
7. 12. 2. Svoboda, vůle a svědomí	263
Pojmy svoboda, vůle a svědomí	263
Vztah svědomí, viny a norem	265
7. 12. 3. Kořeny současné etiky	266
7. 12. 4. Relativnost etických hodnot – dobro a spravedlnost	269
8. Logika	272
8. 1. Význam, vývoj a vymezení logiky	272
8. 2. Základní termíny logiky	273
8. 3. Výroková a predikátová logika	275
8. 3. 1. Výroky a výrokové spojky	275
8. 3. 2. Predikátová logika a kvantifikované výroky	277
8. 4. Argumentace	277
Seznam použité literatury	280
Rejstřík	281